

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

DAPHNE DU MAURIER

VERIȘOARA MEA
RACHEL

Traducere din limba engleză și note
PAUL B. MARIAN

LITERA

București
2021

My Cousin Rachel
Daphne du Maurier
Copyright © 1951 Daphne du Maurier Browning
Toate drepturile rezervate

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Verișoara mea Rachel
Daphne du Maurier

Copyright © 2021 Grup Media Litera
pentru ediția în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Corector: Cătălina Călinescu
Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DU MAURIER, DAPHNE
Verișoara mea Rachel / Daphne du Maurier;
trad. din lb. engleză și note: Paul B. Marian. – București:
Litera, 2021
ISBN 978-606-33-6977-3
I. Marian, Paul B. (trad.; note)
821.111

1

Pe vremuri, se obișnuia ca oamenii să fie spânzurați la răspântia celor Patru Drumuri. Astăzi însă nu se mai întâmplă așa ceva. Acum, când un ucigaș își plătește datoria față de societate, asta se întâmplă la Bodmin, după o judecată potrivit legii Curții cu Juri. Vorbesc despre cazurile în care legea îl condamnă înainte ca propria conștiință să-l fi răpus. E mai bine așa. Treaba seamănă cu o operație chirurgicală, iar cadavrul este îngropat într-un mormânt decent, cu toate că mormântul rămâne anonim. În copilăria mea, altfel se petreceau lucrurile. Îmi amintesc, copil fiind, că am văzut un bărbat legat în lanțuri și spânzurat la răspântia unde se încrucișează cele Patru Drumuri. Fața și corpul lui erau unse cu gudron ca să întârzie descompunerea. A rămas spânzurat acolo cinci săptămâni, înainte de a fi dat jos, și eu l-am văzut în săptămâna a patra.

Se bălăbănea în spânzurătoare, între cer și pământ sau, cum îmi spusese vărul meu Ambrose, între rai și iad. Nu va ajunge niciodată în rai, iar iadul pe care îl cunoscuse era pierdut pentru el. Ambrose atinse cadavrul cu vârful bastonului. Îl mai văd încă, clătinându-se în bătaia vântului, ca o giruetă pe un pivot ruginit,

biată sperietoare, care fusese cândva un om. Pantalonii, din cauza ploii, putreziseră, dacă nu și trupul său, și bucăți de doc se desprindeau ca niște fâșii de hârtie de pe membrele umflate.

Era iarnă și un trecător poznaș înfipse, cu ocazia sărbătorilor, o ramură de ilice în haina ruptă. Nu știu de ce, această glumă apărui, în ochii mei de copil de șapte ani, ca o supremă insultă, dar n-am spus nimic. Ambrose trebuie să mă fi dus acolo într-un scop precis, pentru a-mi pune la încercare nervii, ca să vadă dacă voi fugi, voi râde sau voi striga. Fiind pentru mine un tutore, un tată, un frate și un sfătuitor în același timp, în realitate tot universul meu, mă pune la încercare. Îmi amintesc că am făcut înconjurul spânzurătorii, Ambrose lovindu-l și împingându-l pe spânzurat cu bastonul, după care se opri, își aprinse pipa și puse mâna pe umărul meu.

- Vezi, Philip, zise el. Până la urmă toți ajungem aici. Unii pe un câmp de luptă, alții în patul lor, alții după cum le-a fost soarta. Nimeni nu scapă de asta. Nu-i niciodată prea devreme pentru a învăța această lecție. Dar iată cum sfârșește un criminal. Să fie pentru amândoi un avertisment că trebuie să ducem o viață cumpătată.

În picioare, unul lângă altul, priveam cadavrul legănându-se, așa cum am fi privit la bâlciul din Bodmin vechea marionetă în care aruncau cu mingi ca să desprinzi nucile de cocos agățate de ea.

- Uite ce poate face o clipă de nebunie dintr-un om, spuse Ambrose. Iată-l aici pe Tom Jenkyn, om de treabă și ursuz, în afară de cazul când trăgea prea mult la măsea. Nu mai încapă îndoială că soția lui îl certa mereu, dar asta nu era un motiv ca s-o omoare. Dacă ai ucide femeile din pricina limbii lor ascuțite, toți bărbații ar deveni ucigași.

Aș fi preferat să nu-mi fi spus numele lui. Până în clipa aceea, spânzuratul era un obiect fără viață și fără identitate. Mi-ar fi apărut în visele mele, neînsuflețit și groaznic. Știam asta foarte bine din prima clipă când îmi opisem privirea asupra spânzurătorii. Acum, el se lega de realitate, de omul cu ochii spălăciți, care vindea languste pe cheiul orașului. Îl vedeai lângă trepte, în timpul lunilor de vară, având coșulețul alături, și ca să distreze copiii dădea drumul langustelor să se târască în mod caraghios pe caldarâm. Nu trecuse prea multă vreme de când îl văzusem.

- Ei bine, zise Ambrose privind-mă, ce părere ai?

Am ridicat din umeri și am dat o lovitură cu piciorul în platforma spânzurătorii. Nu trebuia ca Ambrose să-mi vadă tulburarea, să știe că eram bolnav de groază. M-ar fi disprețuit. Ambrose era, la douăzeci și șapte de ani, zeul creațiunii, în orice caz zeul lumii mele limitate, și singurul scop al existenței mele era să-i semăn.

- Tom arăta mai bine ultima oară când l-am văzut, am răspuns eu. Acum nu-i nici măcar așa de proaspăt ca să servească de momeală pentru langustele lui.

Ambrose râse și mă trase de urechi.

- Bravo, băiete, spuse el. Iată ce înseamnă să vorbești ca un adevărat filosof. Apoi adăugă într-o sclipire de intuiție: Dacă ți-e rău, du-te și te ușurează după gard și amintește-ți că n-am văzut nimic.

Întorcând spatele spânzurătorii de la Patru Drumuri, el o porni pe noua alee pe care o planta în acea epocă și care, străbătând pădurea, trebuia să servească de drum în toată regula și care avea să ducă spre casă. Am fost mulțumit să-l văd depărtându-se, căci n-am ajuns la timp la gard. M-am simțit mai bine după aceea, dar îmi clănțăneau dinții și-mi era tare frig.

Tom Jenkyn își pierdu din nou identitatea și redeveni un lucru neînsuflețit, un fel de sac vechi. Am îndrăznit chiar să-i arunc o piatră pândind un gest al cadavru-lui, dar nu se întâmplă nimic. Piatra lovi hainele ude cu un zgomot înfundat, apoi căzu. Rușinat de gestul meu, m-am repezit pe noua alee ca să-l ajung din urmă pe Ambrose.

Au trecut optsprezece ani de atunci și nu m-am gândit deloc la această întâmplare, până în aceste ultime zile. Este curios cum în ceasurile de criză gravă, gândul ni se întoarce spre copilărie. Mi-l amintesc pe bietul Tom, îl văd atârnat în spânzurătoare. Nu mi s-a povestit niciodată viața lui și puțini oameni cred că și-o amintesc azi. Ambrose mi-a spus că-și ucisese soția. Atât. Ea îl certa, dar asta nu-i o scuză. Poate că a omorât-o în stare de beție. Dar cum? Cu ce armă? Cu un cuțit sau doar cu mâinile sale? Poate că în noaptea aceea de iarnă, Tom ieșise din hanul de pe chei, împleticindu-se încins de dragoste și febră. Marea era înaltă și clipea pe scări, luna era plină și strălucea pe apă. Cine știe ce visuri de cucerire, ce izbucnire neașteptată a imaginației îi umpleau mintea agitată?

Poate că intrase în coliba lui din spatele bisericii, biet individ cu ochi lăcrimoși, mirosind a crustaceu, iar soția sa îl împroșcase cu ocări pentru că venise în casă cu picioarele ude. Ea îi spulberase visul; el o ucisese. Așa să se fi întâmplat?

Adevărul e că trebuie să suporti viața și s-o trăiești. Dar cum s-o trăiești, este o problemă. Sarcinile zilnice nu prezintă greutăți. Voi deveni judecător de pace, cum era Ambrose, și voi intra într-o zi în Parlament. Voi continua să fiu onorat și stimat ca toți cei din familie, ca toți cei dinaintea mea, să cultiv bine pământul și să veghez asupra servitorilor. Nimeni n-o să bănuiască

vreodată povara pe care o port pe umeri, n-o să-și închipuie că în fiecare zi, obsedat de îndoială, îmi pun o întrebare fără răspuns: Rachel a fost nevinovată sau vinovată? Poate că și asta o s-o aflu cândva...

Cât de dulce și drăgăstos sună numele ei când îl rostesc în șoaptă. Se târăgănează pe limbă, insidios și încet ca o otravă: comparația e destul de exactă. Trece de pe limbă pe buzele uscate și de pe buze se întoarce la inimă. Inima conduce trupul și gândul. Voi fi eliberat într-o zi? Peste patruzeci-cincizeci de ani? Sau o părțică din creierul meu va rămâne întotdeauna stinsă, bolnavă? O minusculă celulă din sângele meu nu va izbuti niciodată să se întoarcă, împreună cu surorile ei, la izvorul inimii? Și cine știe, în fond, dacă doresc să fiu eliberat? În orice caz, azi nu sunt în stare s-o spun.

Îmi rămâne această casă s-o iubesc, așa cum ar fi dorit Ambrose. Pot să tencuiesc din nou zidurile pe unde pătrunde umezeala și să mențin totul în bună stare, să continui să plantez arbori și boschete, să împăduresc colinele unde suflă vântul dinspre răsărit. Să las în urma mea o frumusețe oarecare, în lipsă de altceva. Dar un om singuratic este o ființă anormală și cade curând pradă neliniștii. Din neliniște în divagație. Din divagație în nebunie. Și iată-mă revenit la Tom Jenkyn, înlănțuit și spânzurat. Și el trebuie să fi suferit.

În urmă cu optsprezece ani, Ambrose mergea pe aleea aceasta, iar eu în urma lui. Ar fi putut să poarte haina pe care o port eu azi, această haină veche, de vânatoare, verde, peticită la coate, cu bucăți de piele. Îi semăn atât de mult, încât aș putea fi luat drept fantoma lui. Am ochii și trăsăturile sale. Omul care își fluierea câinii întorcând spatele răspântiei și spânzurătorii aș fi putut fi chiar eu. Nu asta am dorit întotdeauna? Să-i semăn. Am statura lui, umerii lui, felul lui de a se încovoia, până și

brațele sale lungi, mâinile puțin stângace, zâmbetul său brusc, timiditatea lui față de necunoscuți, aversiunea sa față de prefăcătorii și ceremonii. Bunăvoința lui față de cei care îl serveau și-l iubeau. Sunt măgulit când mi se spune că și într-asta îi semăn. Și această forță e iluzorie, fiindcă peste amândoi s-a abătut aceeași catastrofă. Mă întreb acum, dacă atunci când a murit, cu mintea chinuită de îndoială și teamă, când s-a simțit părăsit, singur în vila aceea blestemată, unde nu-l puteam ajunge, spiritul lui nu i-a părăsit trupul ca să vină să sălășluiască într-al meu, să-l ia în stăpânire, astfel ca să re trăiască în mine propriile erori, lovit de aceeași boală și să moară de două ori. Tot ceea ce știu este că asemănarea aceasta cu el, de care eram atât de mândru, mi-a provocat distrugerea. Dacă aș fi fost un alt bărbat, degajat, vorbăreț, cu capul la afaceri, anul care s-a scurs n-ar fi avut decât douăsprezece luni ca și ceilalți. M-aș pregăti pentru un viitor fericit, să mă căsătoresc poate și să-mi întemeiez o familie.

Dar nu eram astfel alcătuit, și nici Ambrose. Eram amândoi visători, fără spirit practic, reținuți, plini de teorii mărețe și, ca toți visătorii, orbi față de tot ce-i înconjoară. Eram mizantropi și dornici de tandrețe; sfiala noastră impunea tăcere avânturilor noastre până în clipa când inima ne-a fost mișcată. Atunci raiul s-a deschis și am simțit, fiecare, la rândul nostru, că aveam de dăruit toate bogățiile lumii. Am fi supraviețuit amândoi dacă am fi fost altfel. Rachel ar fi venit totuși aici, ar fi petrecut o noapte sau două și și-ar fi reluat drumul. Am fi discutat despre afaceri, am fi găsit un aranjament convenabil, testamentul ar fi fost citit în prezența unor juriști, iar eu – dominând situația cu o singură privire – nu i-aș mai fi datorat nimic, decât o pensie pe viață.

Lucrurile nu s-au petrecut astfel, pentru că aveam trăsăturile lui Ambrose. Lucrurile nu s-au petrecut astfel, pentru că aveam sentimentele lui Ambrose. Când am urcat în camera ei, în seara când a sosit și am bătut la ușă, cu capul ușor plecat sub pragul de sus și am văzut-o ridicându-se din fotoliul unde era așezată lângă fereastră și privindu-mă, ar fi trebuit să înțeleg, după ochii ei, că nu pe mine mă contempla, ci pe Ambrose. Nu pe Philip, ci o fantomă. Ea ar fi trebuit să plece atunci, să-și facă bagajele și să se întoarcă acasă, în acea vilă cu persienele trase, plină de amintiri, cu grădina în terase, cu fântâna din curticiă. Ar fi trebuit să se întoarcă în țara ei, care acum, vara, e arsă de uscăciune, învăluită de căldură, țara ei, pe care iarna o conturează atât de limpede sub cerul luminos și rece. Instinctul ar fi trebuit s-o avertizeze că a rămâne cu mine ar atrage o catastrofă nu numai asupra fantomei pe care ea o întâlnește, dar în cele din urmă, și asupra ei însăși.

Mă întreb dacă atunci când m-a zărit astfel, neîncrezător și stânjenit, plin de o ostilitate dureroasă față de ea, în același timp pe deplin conștient de a fi gazda și stăpânul și furibund de conștient de a avea picioare mari, brațe mari, de a fi deșelat ca un mânz sălbatic – mă întreb dacă n-a gândit imediat: „Așa trebuie să fi arătat Ambrose în tinerețea lui, înainte de a mă întâlni. Nu l-am cunoscut când era astfel“. Și dacă pentru asta a rămas...

Poate că tot același motiv l-a făcut, la prima mea întâlnire, pe Rainaldi, italianul, să mă privească uluit, simțind aceeași cutremurare – sentiment repede tănuț, în fața unui lucru pe care l-ai mai văzut – în timp ce se juca, gânditor, cu tocul pe birou, și să spună încet: „Ați sosit abia astăzi? În cazul acesta, verișoara dumneavoastră Rachel nu v-a văzut“. Instinctul îl avertizase

și pe el. Dar prea târziu. În viață nu poți să mai refaci un drum. Nu ai cum să revii. Nu ți se oferă a doua șansă. Pot mult și bine să stau liniștit, în propria casă, dar nu pot să mai rostesc cuvintele pronunțate odată, gestul făcut cândva, așa cum n-ar fi putut nici bietul Tom Jenkyn, legănându-se în lațul lui.

Nașul meu, Nick Kendall, îmi spusese cu sinceritatea lui aspră, în ajunul celei de-a douăzeci și cincea aniversări a nașterii mele – în urmă cu câteva luni, dar Dumnezeu, cât de departe par astea:

– Există femei, Philip, femei bune poate, care, fără să aibă vreo vină, provoacă nenorocire. Tot ceea ce ating se transformă în tragedie. Nu știi de ce-ți spun asta, dar mi se pare că-i de datoria mea.

Apoi contrasemnă documentul pe care îl pusesem în fața lui. Nu, nu există întoarcere. Tânărul bărbat în ajunul aniversării lui, în picioare sub fereastra acelei femei; tânărul bărbat care s-a oprit în pragul camerei în seara sosirii acelei femei, acel tânăr bărbat a dispărut ca și copilul care arunca, din sfidare, cu piatra în spânzurat. Tom Jenkyn, lamentabil etalon al umanității, de nerecunoscut și pe care nimeni nu-l plânge, m-ai urmărit cu o privire de milă în ziua aceea când fugeam prin pădure spre viitor? Dacă m-aș fi întors să te privesc peste umăr, nu pe tine te-aș fi văzut spânzurat și legat, ci umbra mea.

2

N-aveam nici un presentiment vorbindu-i în cea din urmă seară lui Ambrose, în ajunul plecării sale în ultima lui călătorie. Nimic nu-mi spunea că nu ne vom mai revedea niciodată. Era a treia toamnă pe care medicii îi recomandaseră s-o petreacă în străinătate și eram obișnuit ca, în timpul lipsei sale, să administrez domeniul în locul lui. În prima iarnă, când plecase, mai eram încă la Oxford și plecarea lui nu mă afectase deloc, dar în a doua iarnă mă întorsesem definitiv acasă, așa cum o dorise el. Nu regretam existența gregară de la Oxford, în fond eram fericit că sfârșisem cu ea.

N-am dorit niciodată să stau în altă parte, decât aici. Iar în afară de anii mei de studii la Harrow, apoi la Oxford, n-am trăit niciodată în altă parte decât în această casă, unde am venit de la vârsta de optsprezece luni, după moartea tinerilor mei părinți. Lui Ambrose, în generozitatea lui ciudată, i-a fost milă de acest mic orfan și m-a crescut, așa cum ar fi făcut cu un cățel sau cu o pisicuță sau cu oricare altă ființă fragilă și părăsită, lipsită de ocrotire.

Menajul nostru a fost ciudat, chiar de la început. El a concediat-o pe doica mea, când aveam trei ani, pentru

că mă bătea la fund cu o perie de cap. Nu-mi amintesc incidentul, dar mi l-a povestit el mai târziu.

– Eram furios, mi-a spus, văzând-o pe această femeie care te chinuia pe tine, un omuleț, cu mâinile ei mari, aspre, din cauza unui fleac, pe care era prea proastă ca să-l înțeleagă. Din ziua aceea te-am pedepsit eu însumi.

N-am avut niciodată prilejul să regret aceasta. Nu, nu putea să existe un om mai drept, mai echitabil, mai vrednic de afecțiune, mai înțelegător. M-a învățat alfabetul, în modul cel mai simplu din lume, folosind literele inițiale ale tuturor înjurăturilor – n-a fost ușor să găsească douăzeci și șase, dar el a reușit și mi-a atras atenția, în același timp, să nu le folosesc în societate. Deși foarte politicos întotdeauna, era timid cu femeile, timid și neîncrezător, și spunea că ele provoacă tulburare în casă. De aceea, nu folosea decât servitori, o întregă echipă, condusă de bătrânul Seecombe, care fusese intendentul unchiului meu.

Excentrică, poate originală, această provincie din vest a fost întotdeauna cunoscută prin personajele ei ciudate – dar cu toate părerile lui personale despre femei și educarea copiilor, Ambrose nu era deloc excentric. Era iubit și stimat de vecini, adorat de servitori. Vâna în timpul iernii, înainte de a fi căzut pradă durerilor reumatice, pescuia în timpul verii la bordul unei corăbii cu pânze, pe care o ținea ancorată în estuar, mânca în oraș și primea musafiri, când avea chef, mergea de două ori la biserică duminică, dar se strâmba la mine când predica era prea lungă și se silea să-mi transmită pasiunea sa pentru creșterea plantelor rare.

– Este o creație ca oricare alta. Sunt unii oameni care se ocupă de creșterea animalelor. Mie îmi place mai curând să cresc plante. Cer mai puțină îngrijire și rezultatul e mult mai satisfăcător.

Aceasta îi scandaliza pe nașul meu, Nick Kendall, ca și pe Hubert Pascoe, vicarul, și pe alți prieteni de-ai lui, care stăruiau pe lângă el să se hotărască să guste din bucuriile casnice și să-și creeze o familie în loc să cultive rododendroni.

– Am educat un copil, replica el, trăgându-mă de urechi, și aceasta mi-a luat douăzeci de ani din viață, sau mi i-a adăugat, cum vreți. Philip este un moștenitor pe care l-am găsit gata făcut, deci dinspre partea aceasta nu mai am obligații. El va trebui să asigure succesiunea când îi va veni rândul. Și acum, faceți-vă comozi, domnilor. Nu există nici o femeie în casă, așa că ne putem pune cizmele pe masă și scuipa pe covor.

Firește, nu făceam nimic din toate acestea. Ambrose avea purtări minunate, dar îl amuza să vorbească astfel în fața noului vicar, un biet om pe care nevastă-sa îl ducea de nas și care era înconjurat de o droaie de fete. După dejunul duminical, când se aducea porto-ul, Ambrose îmi făcea semne de la celălalt capăt al mesei.

Îl revăd, pe jumătate chircit, pe jumătate tolănit în fotoliul lui – am moștenit acest obicei –, scuturat de un râs liniștit în fața muștrărilor vicarului, apoi, temându-se că l-a jignit și schimbând tonul, îndreptând, cu o mare delicatețe, convorbirea asupra subiectelor în care vicarul se simțea în largul lui și ostentându-se mult să-i facă plăcere acestui om cumsecade. Pe vremea când am intrat la Harrow, am început să apreciez cu adevărat calitățile lui Ambrose. Vacanțele treceau întotdeauna prea repede. Comparam purtările și societatea lui cu acelea ale copiilor insuportabili care erau colegii mei și ale profesorilor aspri și insensibili, lipsiți în ochii mei de orice omenie.

– N-are nici o importanță, îmi spunea el bătându-mă ușor cu palma pe umăr, în clipa când, palid și